

Liviu Maior, *Alexandru Vaida-Voevod între Belvedere și Versailles*
(însemnări, memorii, scrisori), Editura Sincron, București, 1993, 295 p.

Pornind de la faptul că "printre paradoxurile istoriografiei române a ultimilor decenii se numără și abandonarea genului biografic în favoarea unor <<lucrări generale>>", Liviu Maior își propune să reconstituie "din șirul destul de lung al <<uităților>>" personalitatea și activitatea lui Alexandru Vaida-Voevod. Acțiunea este cu atât mai meritorie, cu cât autorul s-a aflat în fața unor dificultăți de natură diferită și complexă: lipsa unor studii și articole bazate pe criterii științifice, care să discearnă, *sine ira et studio*, personalitatea complexă și activitatea acestuia, acuzațiile extrem de contradictorii pe care i le-au adus unii contemporani și mai ales urmașii, de pe pozițiile "materialismului istoric", superficialitatea cu care Vaida a fost etichetat "reacționar" sau "prohabsburgic" ori "progerman".

Liviu Maior reconstituie personalitatea și activitatea lui Al. Vaida-Voevod, spulberând, cu o bogată și elocventă armătură de argumente și documente tot ceea ce s-a scris eronat despre această figură marcantă a vieții politice transilvănene; lucrarea istoricului se desfășoară pe două planuri, care se sprijină și se completează într-un tot organic: pe de o parte ne este prezentată personalitatea și activitatea lui Al. Vaida-Voevod; autorul ne înfățișează inițial contextul general în care s-a născut, s-a format și a acționat patriotul Al. Vaida-Voevod, acel "imperiu cu două capitale", realitățile complexe și critice din interiorul monarhiei austro-ungare; apoi, începuturile carierei politice, în calitate de coautor la "Replica" dată memoriului studenților maghiari de la universitățile din Budapesta și Cluj, în 1892, document ce, prin conținutul său înaintat, depășește Memorandul și care, tipărit în cinci limbi de circulație europeană, a reprezentat un veritabil "Curier politic al tuturor intelectualilor români ai vremii"; înscrierea de timpuriu în Partidul Național Român și participarea activă la acțiunile politice ale acestuia, fapt ce face să fie ales în Comitetul Național al partidului, încă din 1894, printre cei mai tineri fruntași ai acestui organ de conducere la vârsta de numai 22 ani. De la această dată, îl întâlnim implicat direct în cele mai diverse acțiuni progresiste ale fruntașilor politici ai românilor transilvăneni - asigurarea unei bogate propagande în străinătate în favoarea cauzei românești exprimate în Memorandum, trecerea lui Al. Vaida-Voevod în rândul fondatorilor grupării "Libertatea" de la Orăștie, alături de Aurel Vlad, Iuliu Maniu și Nicolae Comșa, fiind printre inițiatorii renunțării la pasivism, participarea sa directă, în cadrul comisiei însărcinate de conducerea P.N.R. la elaborarea programului și statutului de reorganizare a partidului, intrarea sa în activitatea parlamentară și preocupările majore puse în slujba idealurilor naționale ale națiunii române în ansamblul ei. Un capitol aparte, prin aspectele inedite și capacitatea de

reconstituire exactă, nuanțată și bine argumentată este cel referitor la intrarea lui Al. Vaida-Voevod în anturajul lui Franz Ferdinand și preocupările, inițiativele, acțiunile sale pe linia folosirii cu multă pricepere a contradicțiilor ungaro-austriece, în interesul apărării cauzei românilor transilvăneni și a întregii națiuni române - capitol cu extrem de multe aspecte inedite. Stăruința lui Al. Vaida-Voevod pe lângă prințul moștenitor, acțiunile sale în vederea demascării și anulării legislației reacționare, de desnaționalizare, promovată de guvernele de la Budapesta, legăturile cu grupul de la Belvedere explică și subtitlul lucrării. Acest aspect major al activității lui Al. Vaida-Voevod este cu atât mai semnificativ, cu cât, așa cum relevă argumentat autorul, "planul lui Vaida, așa cum evoluția evenimentelor o demonstrează, a făcut parte dintr-o strategie gândită și pusă la punct în înțelegere cu factori de putere din România".

Autorul evidențiază inițiativele și preocupările lui Vaida în slujba apărării intereselor și drepturilor legitime ale sârbilor, românilor și slovacilor în calitatea sa de secretar al Clubului parlamentar al naționalităților din parlamentul de la Budapesta - acțiuni extrem de semnificative în domeniul propunerilor formulate împotriva legilor de desnaționalizare promovate de guvernul ungar; dintre acestea amintim: cererea introducerii limbii române în administrație și justiție, înființarea unei catedre universitare de limbă slovacă, sârbă și română la universitățile din Budapesta și Cluj, împrăștierea țăranilor cu loturi din moșiile statului pentru îmbunătățirea situației lor materiale, arendarea pădurilor către comunități, eliminarea abuzurilor săvârșite cu ocazia strângerii impozitelor etc.

Odată cu izbucnirea primului război mondial, Vaida și-a manifestat, într-adevăr, atitudinea sa progermană, dar, fără să renunțe o clipă la idealul național: în cadrul tratatelor purtate inițial cu guvernul român, în toamna lui 1914, Vaida, Lucaciu, Goldiș au insistat ca România să nu accepte nici un fel de concesiuni restrânse, pe care era gata să le facă Austro-Ungaria, de dragul atragerii României de partea Puterilor Centrale: "ori ne luați pe toți (românii aflați în imperiu, n.n.), ori nici unul" era deviza ardelenilor. După moartea prințului moștenitor, Vaida a acționat la Berlin și Viena, precum și la București, susținând condiționarea intrării României de partea Puterilor Centrale de înlăturarea guvernului Tisza de la Budapesta, proclamarea autonomiei românilor din Transilvania și subordonarea lor direct Vienei, dar, fără să piardă din vedere idealul întregii națiuni române și fiind stăpânit de teama că "dacă România va ieși din războiul acesta epocal cu aripile frânte, noi, cei de dincolo de munți, peste 50 de ani ori un secol, zădarnic am aștepta răsărirea zorilor libertății".

Ales în octombrie 1918 printre cei șase membri ai Consiliului Național Român de la Arad, Vaida este unul dintre fruntașii care se ocupă direct cu pregătirea Marii Adunări Naționale de la Alba Iulia. La Paris, în 1919-1920 face parte din delegația oficială a României la Conferința de la Versailles; conduce delegația după plecarea lui Brătianu de la Paris, negociază și semnează tratatul minorităților; se pronunță pentru realizarea reformelor burghezo-democratice promise, susținând, de pildă, realizarea reformei agrare și considerând că "de la reforma aceasta depinde toată evoluția noastră viitoare".

Pe de altă parte, cea de a doua parte a lucrării cuprinde însemnări, memorii, scrisori, care relevă viața, activitatea, inițiativele, concepțiile lui Al. Vaida-Voevod. Nu lipsesc nici

aforismele, care concentrează lapidar experiența și amărăciunea omului politic, care își dă seama și de unele defecte ale vieții noastre politice. Dacă, de pildă, Vaida știe să facă politică, urmărind un ideal, cu perseverență și statornicie, el detestă, totodată politicianismul, scriind că "politicianismul ne va prăpădi țara și neamul". Vaida vede în existența monarhiei habsburgice un element de echilibru și ca și mulți contemporani și chiar urmași, întrevede și consecințele dispariției acesteia: "Europa fără monarhia aceasta va fi tărâmul de lupte pentru predominare între slavi și germani. Și noi, românii, ne găsim între ei, ca între două pietre de moară". Când ajunge în anturajul prințului moștenitor la Belvedere, Vaida exclamă: "De când marele arhiereu Șaguna a putut să expună doleanțele românilor Maiestății Sale, nu i-a mai fost dat nici unui român să poată da față cu monarhul, ori măcar cu vre-un membru al dinastiei, spre a pleda pentru cauza românească".

Militând pentru idealul eliberării și unirii tuturor românilor, Vaida era călăuzit de convingerea, extrem de actuală și astăzi că: "Istoria tuturor popoarelor ne dovedește, în toate epocile, de când ideea națională determină acțiunile politice ale neamurilor, că, avântul și mărimea idealurilor unui popor cresc în raport direct cu stările lui economice, culturale și maturitatea lui politică".

Iată numai câteva argumente pentru care salutăm cu căldură apariția acestei lucrări, scrisă cu multă atenție, grijă și responsabilitate pentru restabilirea adevărului istoric și ilustrarea afirmațiilor și a concluziilor cu textele bine alese ale lui Al. Vaida-Voevod.

Mihai Iacobescu